

MLINICE I MLINARENJE NA GACKI

Water mills and milling on the Gacka river

projekt **OBNOVA I ZAŠTITA TRADICIJSKIH OBJEKATA NA VRILIMA GACKE**

donatori **MINISTARSTVO KULTURE, MINISTARSTVO TURIZMA**

Grad

Oto ac

Zagreba ka banka

GACKA

Jedinstvena mikroregija Gacka koja se nalazi uz istoimenu, jedinstvenu rijeku, svojevrsna je oaza prirode, kulture, običaja koji su već pomalo zaboravljeni u mnogima krajevima Hrvatske. Stoga otkrivati taj idilični kutak u srcu gorske Hrvatske, ne znači upoznavati ga samo u ravnoteži prirodnih i kulturnih znamenitosti, kao ni u rijetkosti još nenarušenog sklada ljudi i prirode. Spoj tradicije i suvremenosti, običajnost i raritetnost prirodnih ljepota rijeke Gacke, komparativne su prednosti koje nude pogled u budućnost, a Gacku svrstavaju u rijetke ekološki jedinstvene europske prostore.

Nalaze se i se izmeću u glasovitog Nacionalnog parka Plitvička jezera i Nacionalnog parka Sjeverni Velebit, u blizini botaničkog vrta na Zavižanu i poznatog marijanskog svetišta na Krasnu, Gacka ima izuzetno zanimljiv i pogodan prometni položaj. Put iz Hrvatskog primorja i Senja u Gacku vodi preko najveće hrvatske planine Velebit; sa sjevera iz Ogulina i Gorskog Kotara preko obronaka Male i Velike Kapele; s istoka iz Plitvičkih jezera i Krbave; a s juga iz Gospića i Like. Ako se putuje željeznicom otkriva se reprezentativna vrijednost kraja - mjesto rođenja rijeke Gacke. Njezina dva izvora skladna su cjelina s tradicijskim graditeljstvom, mirom starih vodenica, koje odolijevaju i vremenu i zaboravu i danas melju žito i valjaju sukno.

Gacka krije još mnogo toga neistraženog, nepoznatog, a zapravo iskonskog i pruža priliku da se odmor ovdje provede na dinamičan, novi i drugačiji način.

Kada ste u Gackoj ... iskoristite trenutak i izaberite iz bogate i raznovrsne ponude ponešto i za sebe, kušajte specijalitete njezine kuhinje i ponesite sa sobom uspomene koje će Vas do slijedećeg susreta podsjećati na Gacku koju ste danas upoznali i zavoljeli.

Turistička zajednica Grada Otočca

THE GACKA REGION

A unique subregion of Gacka, gravitating to the river of the same time name, is a kind of oasis of nature, culture and folk customs that have been quite forgotten in most other parts of Croatia. To discover that idyllic corner in the heart of the Croatian mountain region therefore means not only to get to know the balance of natural and cultural sights, but to experience its rare and still undisturbed harmony of people and nature. A compound of tradition and contemporary achievements, the preserved condition and rarity of natural beauties of the Gacka River are some of its comparative advantages that offer future prospects, qualifying the Gacka Region among the rare environmentally unique European regions.

Located between the famous Plitvice National Park and the North Velebit National Park, in the vicinity of the botanical garden of Zavižan, and the well-known sanctuary of Our Lady in Krasno, the traffic position of the Gacka Region is highly interesting and favorable. The road to Gacka from the Croatian Littoral and Senj leads across Mount Velebit, Croatia's largest mountain. In the north the road leads from Ogulin and the Gorski Kotar Region across Mala and Velika Kapela, in the east from the Plitvice Lakes and the Krbava Region, while in the south it leads from Gospić and the Lika Region. If you travel by rail you can discover the representative value of the region the place of origin of the Gacka River. Its two sources fit harmoniously into the traditional architecture and the peaceful atmosphere of old water mills, which grind grain and roll cloth this very day, withstanding the time and the oblivion.

The Gacka Region still offers many undiscovered and unknown, and yet primeval values. If you choose to take your vacations here, it will be a dynamic, new, and slightly different experience. When in Gacka... take the opportunity and choose something for yourself from its rich and diverse tourist attractions. Taste the specialties of the local cuisine, and take along a handful of memories that will remind you of Gacka you got to know and to like until your next visit.

Tourist Association of the Town of Otočac

MLINICE I MLINARENJE NA GACKI

Na Gacki i njenim pritocima radilo je tijekom 20. stoljeća oko šezdeset mlinica, a danas ih tek nekoliko na vrelima u Sincu još obavlja svoju prastaru funkciju meljave, koristeći pogonsku snagu ove rijeke. Traju i u ravnoteži i dosluhu između u ovjeka i prirode, kao objektivizacija njihovog sklada i suradnje, uvajaju one ovdje sjevanje na jedan od starih, izumrlih obrta...

Mlinski kamenovi na sina kim skelama kloparali su neprekidno, uz huk i šum vode, i danju i noću, preko cijele godine. Najviše od vršidbe do kraja jeseni, a za velikih povodnji ili niskih vodostaja rijeke Like, ovamo u meljavu putovalo se satima iz udaljenih krajeva Krbave i Like. Dovožilo se žito na volovskim kolima ili samaricama, a zimi saonicama kad konjska zaprega još bila je rijetkost... Sve vrvjelo je od pokreta, od života i ljudi; na skelu dolazilo je dnevno i red na meljavu ekalo je i po dvadesetak vozova. Skoro nestvarno u slici ovog, od mlinarenja nekadašnjeg, danas izumirućeg sela. Mlinarenje svojim autohtonim, stoljetnim iskustvom održavalo se ne samo kao način gospodarenja; uz mlinove razmjenjivala su se znanja i iskustva, u vršivale su se veze i prijateljstva, razvijala se komunikacija uz puno šala i smijeha... Jer na meljavu trebalo je čekati, pa su dovoze i žito, seljaci sobom donosili hranu i sijeno za blago. Ako je trebalo čekati dulje, a na red ekalo se ponekad i po dva tri dana, mlinar se brinuo za njihov boravak, skrbe i za njihovu hranu i smještaj. Trebao je namiriti sijenom njihovo blago i dovoljno kruha ispeći dnevno. Do svog ugleda trebao je držati, paziti na žito, da se uvijek melje fino. Bilo je i mlinara kojima je bilo važno samo da se mlin okreće kako bi meljava brzo bila gotova i kako bi u naplati usluge ubrali više *ujma*. Pa se i mlinarenje činilo izvorom lake zarade i sigurnog prihoda... Ali mlinarsko kamenje trebalo je održavati. Svaki nekoliko dana, ovisno o količini meljave, trebalo ga je izvaliti i klepanjem naoštрити, a samo vještiji mlinari znali su kamen isklesati, složiti ga u kružni kalup od dasaka i zaliti smolom, pa kad se ona stvrdne, zakovati ga limenim obrucima...

Imala je mlinica i po nekoliko suvlasnika koji su po dogovorenom rasporedu imali pravo na zaradu od samo jednog mlinarskog kamena. Oni su «držali rede», a pravo na red dobivalo se nasljeđivanjem i darivanjem ili se stjecalo kupnjom vlasničkog udjela. Čak su ga i djevojke dobivale kao miraz.

Nisu preživjela sjevanja o izgradnji novih mlinica. Postojeće je svaki naraštaj obnavljao i održavao znanjem i marom svojih predaka. Danas, na početku novog stoljeća, na vrelima Gacke mlinice još odolijevaju kao ostaci narodnog graditeljstva, uz rijetki klopot mlina. Snagom vode zavrte se još mlinovi, ali bez mlinarenja; umiru ovdje mlinarska kola s posljednjim mlinarima...

WATER MILLS AND MILLING ON THE GACKA RIVER

There were about sixty water mills on the Gacka and its tributaries during the 20th century. Today there are only several water mills in operation on the springs of Sinac, using the motive power of the river. Lasting in the balance and collusion of the man and the nature, as objectification of their harmony and cooperation, they keep memories of an old, extinct craft.

With roaring and murmuring of the water, the millstones on Sinac scaffolds used to clatter long after the war, day and night, during the whole year. Mostly from the threshing period until the end of autumn, but in times of large floods, or when the Lika River was low, people were travelling for hours from distant places of Krbava and Lika to grind their grain. Grain was transported on ox carts or in pack saddles as well as on sledges in winter, since horse-drawn carts were still rare. The place was teeming with movement, with life and people. Sometimes there were daily up to some twenty carts waiting for their turn to mill. It appears almost unreal that this village, dying out nowadays, was so prosperous long ago. And the milling with its old-established centennial experience was reflected not only in the way of management, but the knowledge and experience were communicated, and contacts and friendships intensified with a lot of joking and laughter in these watermills.

Since one had to wait to get his milling done, farmers who brought their grain also had to bring along food supplies for themselves and hay for their animals. If they had to wait a little longer for their turn, and it could sometimes take two or three days, a miller had to take care of their stay, providing them with food and shelter. He also had to provide hay for their animals and bake enough bread for them each day. He had to keep up his reputation, taking care of the grain, grinding it very finely. There were millers whose only consideration was about their mill turning, so grinding would be over fast, and they could collect as much toll as possible for their services. Milling thus appeared to be an easy source of extra income and safe profits. But millstones had to be well kept. Every few days, depending on the quantity of milling, the millstone had to be pulled out and sharpened by hammering. Only skillful millers knew how to carve out the stone, put it into a circular mold made of boards, coat it with resin, and hammer it down with tin hoops when the resin hardened.

Water mills usually had several part owners who were entitled to profits from only one millstone according to agreed schedule. They “kept their turns”, and the right of turn was acquired by inheritance, donation, or the participation could be purchased. It was even given to young girls as dowry.

There are no memories survived of construction of new water mills. Each generation restored and maintained the old ones, making use of ancestors' knowledge and skills. In the beginning of the new century the water mills of the Gacka River are holding out as remains of the traditional folk architecture, and one can still hear their rare clatter. The power of the water can still spin the water mills, but grain is not ground anymore. The mill wheels are dying out together with the last of the millers.

Jadranka Prša

A na Mlinar OBNOVA MLINOVA VODENICA U SINCU

Naselje Sinac jedno je od rijetkih u Hrvatskoj koje je formirano na samom riječnom izvoru, riječnim brzacima i slapištima. Ima se snaga koristi za rad mlinova, pilana, «stupa» i «košara». Smješteno je na rijeci Gacki, ponornici koja se ističe konstantnom vodom, bogatstvom pastrva. Nastaje od nekoliko vrela koja narod zove *vriila*: Majerovog, Žagrovi, Tonkovi i vriila Klanac. Sva vrela imaju visoku hidrološku vrijednost i od velikog su značaja za Republiku Hrvatsku. Snaga vode se intenzivno koristila sve do sredine 20. st., ali kada ta tradicijska djelatnost počinje zamirati, zgrade se održavaju minimalno ili su prepuštene propadanju i rušenju.

U pokušajima revitalizacije naselja, pokrenuta je obnova graditeljskoga fonda te prezentacije tradicijske kulture kao odgojnoga i turističkoga sadržaja. U razdoblju od 1998. do 2003. godine obnovljene su dvije gospodarske zgrade na imovnici obitelji Šimatovi (*kuvarija* i *sjenik*) te mlinovi-vodenice «*mlinice*» ili «*malenice*» obitelji Štimac, Laškarin, Brajkovi, Bobinac i Kolakovi.

A na Mlinar RESTORATION OF THE WATER MILLS OF SINAC

Sinac is one of rare Croatian settlements built on the very river source. The power of its rapids and waterfalls is used in water mills, sawmills, and *stupa*, wooden devices for cloth processing. It is located on the River Gacka, a partly subterranean river prominent for its constant clearness, colour and richness in trout. It emerges from several springs: the Majer, Žagrovi, Tonkovi, and Klanac Springs. Hydrologically, all the springs are very valuable, and important for the Republic of Croatia. The waterpower had been intensively used until the mid-20th-century when the centuries-long milling tradition started to gradually die away. The water mill structures were poorly maintained and left to decay.

Trying to revitalize the settlement, local authorities initiated a reconstruction of the housing facilities.

The traditional culture was presented in its educative and tourist aspects. Two outhouses (a *kuvarija*, and a hayloft) were thus renovated on the housing estate of the Šimatovi family in the period from 1998 to 2003. The water mills, *mlinice* or *malenice*, of the Štimac, Laškarin, Brajkovi, Bobinac, and Kolakovi families were also reconstructed.

MLIN OBITELJI LAŠKARIN

Zgrada se nalazi na Žagrovi vrilu uz drveni mosti kojim je povezana s obalom. Mlin je obnovljen 2002. g. i ponovno pušten u pogon nakon desetogodišnje stanke. Osim zgrade mlina obnovljen je i vanjski pogonski mehanizam (*žlibovi, vreteno, žlice, trupina*), dva unutrašnja postrojenja, a obnovljen je i *bent*-brana od kamena sa stazom na kruništu te drveni most s rukohvatima, koji ujedno povezuje ovaj i susjedni mlin obitelji Štimac.

Zgrada je izvedena u 19. st. na starim temeljima. Mlin je prestao s intenzivnim radom 1980. g. i od tada je propadao. Već od sredine 20. st. obnova je bila nedovoljna, a izvođena je neprihvatljivim materijalima. Tako je za pokrov upotrijebljen lim, a dotrajala brvna zamjenjivana su daskom. U posljednjoj obnovi upotrijebljeni su izvorni materijali pa je zgrada izgrađena drvenom građevinom, *brvnima*, a pokrivena je izduženim dascima, *šimlom*. U prvoj prostoriji, *mliništu*, obnovljena su dva mlinska postrojenja, a u *mlinarevoj sobici* su dijelovi starih postrojenja i pomagala za rad.

Danas radi za obiteljske potrebe, a otvoren je i za razgledavanje posjetiteljima. U njemu su izloženi alati za održavanje i popravljanje mlinskoga postrojenja, za oštrenje mlinskog kamena te razne naprave i pomagala za rad u mlinu.

MLIN OBITELJI ŠTIMAC V rilo Klanac

Mlin-vodenica obitelji Štimac nalazi se na vrilu Klanac. Lokacija mlina stara je više od 300 g., a sadašnja zgrada datira s kraja 19. stoljeća.

Zgrada je prizemnica neznatno izduženog oblika postavljena na tri paralelna kamena zida. Izvedena je brvnima koji su na uglovima spojeni me usobnim urezivanjem i poberuhima. Krovšte je dvostrešno pokriveno kalanim drvenim dašicama, «šimlom». Vanjski pogonski kota je tipa žliara koji vertikalnom osovinom snagu vode prenosi do postrojenja odnosno do mlinskog kamena.

Vlasnici su se oduvijek brinuli za održavanje zgrade i redovito funkcioniranje mlina, «stupe» i mostića. Ipak stanje nije bilo zadovoljavajuće, pa je Konzervatorski odjel u Zagrebu pokrenuo obnovu, a i vraćanje mnogih detalja u izvorno stanje. Radovi su provedeni u razdoblju od 1998-2000. g., a obuhvatili su slijedeće zahvate: uvršenje kamene podzida, zamjenu nekoliko dotrajalih brvana, izradu dašičanog poda, rekonstrukciju stolarije, sanaciju krovne konstrukcije i pokrivanje «šimlom», popravak dva mlinška postrojenja te izvedbu dva nova, detaljnu obnovu vanjskoga postrojenja, brane i prilaznih mostića.

Gosti danas mogu posjetiti ovaj kompleks i promatrati rad košara, mlina i stupe.

Unutrašnjost zgrade podijeljena je na dvije prostorije: *mlinište* i *mlinarevu sobu*. Mlinište je prostor u kojem se nalaze 4 mlinška postrojenja i pomagala potrebna pri radu i održavanju. U mlinarevoj sobi se odmara mlinar, a u njoj ujedno kratak vrijeme oni koji su donijeli žito i čekaju da bude samljeveno. Iz mlinareve sobe se dolazi do «stupe» - naprave od drva u kojoj se batovima pokretnim vodom tuje tekstil od vune i tako se zbijaju. U neposrednoj blizini mlina je jedan «košar» - drvena naprava koja se koristi za pranje tekstila ili za valjanje biljaca. Pranje traje oko pola sata, a valjanje oko 5-6 sati. Vunenim pokrivačima, biljcima, u postupku valjanja se izvlače vlasi i poboljšava im se mekoća i finoća.

STUPA

drvena naprava za obradu sukna

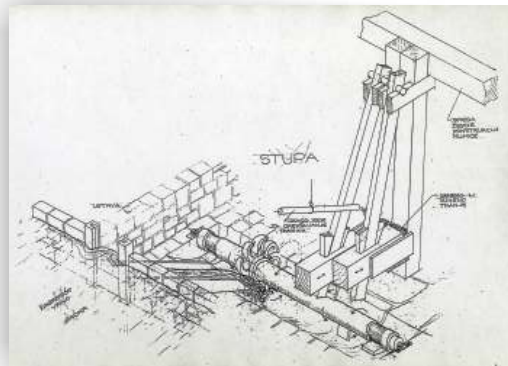
Sukno - tekstil od vune otkano na tkala kom stanu, a predviđeno za krojenje i šivanje, potrebno je obraditi u stupi ili kako se obično kaže "izvaljati u stupi". U tom postupku sukno se zbijja, vlasi se uvlače u potku, a pri tom postaje mekše, deblje i kod rezanja se ne osipa. Nakon stupanja i sušenja na suncu od njega se mogu krojiti različiti odjevni predmeti. Stupanje se izvodi tako da se vuneni predmet stavi u dio stupe koji se naziva *korito* po kojem teče voda.

Stupanje se sastoji u tome da drveni batovi tuku po njemu i prevrću ga nekoliko sati pa čak i pola dana. Batovi su povezani s kotačem kojeg pokreće voda slično kao i kotač mlina. Dijelovi stupe su: *žlijeb, kolo, vreteno, kvrga i batovi*.

U stupi obitelji Štimac nekada su stupali svoje sukno stanovnici iz naselja: Sinac, Lešće, Gvozd, Vrhovine, Prozor i drugih iz bliže okolice. Jedna je od vrlo rijetkih stupa u Hrvatskoj očuvanih sve do danas u izvornom obliku i neprekidnoj funkciji.

Nacr: Svjetlana Jović, "APIS" d.o.o. Zagreb
Podatke pružio: Josip Štimac

O zgradi mlina, svim postrojenjima i poslovima skrbi:
Josip Štimac, Sinac 16, tel: 053 787 408

MLIN OBITELJI BRAJKOVI - OREŠKOVI

Na Majerovom vrilu, jednom od nekoliko vrela rijeke Gacke, nalazi se mlin-vodenica obitelji Brajkovi .

Zgrada je obnovljena u razdoblju od 2002 - 2003. g. Zbog neodržavanja i nebrige više od etrdeset godina je propadala i duže vrijeme bila je najve a ruševina u naselju i na ovoj slikovitoj rijeci. Do 2000. g. sa uvali su se samo temelji, dio užeg zabata i nekoliko rogova. U okviru obnove i revitalizacije naselja zgrada je rekonstruirana i koristit e se kao informativni i prihvatni centar za posjetitelje i turisti ke grupe.

Zgrada je izvedena 1915. g. kao izdužena drvena prizemnica postavljena na tri kamena podzida sa drvenim trijemom uz duže zapadno pro elje. U obnovi je rekonstruirano izvorno stanje, a dvostrešno krovšte je pokriveno šimlom. Na zapadnoj krovnoj strehi izvedena je krovna ku ica.

Prizemlje je dvoprostorno, podijeljeno na *mlin* - prostor u kojem je nekada bilo 6 mlinskih postrojenja i *sobicu* - prostor za žito, alat i pomagala za rad u mlinu, a koja se koristila i za prihvrat onih koji su ekali na mljevenje. U potkrovlju je *mlinareva soba* - prostor za boravak i odmor mlinara. U mlinarevoj sobi se nalazio *ambar* - velika hrastova škrinja u kojoj su se uvale žitarice. Od šest mlinskih postrojenja jedno je postrojenje mljelo *plivu* - smjesu za blago, drugo kukuruz, a ostala pšenicu.

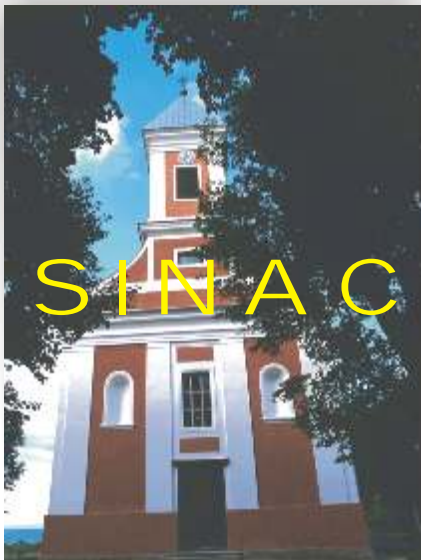
Postrojenja su pokretala vanjska drvena kola na vertikalnoj osovini sa žlicama izdubljenim u drvu. U mlinu su mljeli stanovnici anka, Peruši a, Škara, Doljana i drugih okolnih naselja.

Kamena zgrada u neposrednoj blizini tako er je bila u funkciji mlinarenja. U prizemlju su se sklanjali konji sa zapregama koji su dovozili žito, a kat je služio za stanovanje. Opravdanost i želja za obnovom postoje kako bi se ova dva funkcionalno povezana objekta i danas prezentirala kao jedinstvena cjelina.

Konzervatorska dokumentacija i nadzor nad radovima: Ksenija Petri , dipl. ing. arh., Ana Mlinar, prof. etnolog (Ministarstvo kulture Republike Hrvatske Konzervatorski odjel u Zagrebu) Izvedbeni projekt: «APIS» d.o.o. Zagreb Financijska sredstva osigurali: Ministarstvo kulture, Ministarstvo turizma, Grad Oto ac Radove izveli: «BAB» d.o.o. Oto ac Podatke pružili: Ivan Kolakovi , Mandica i Petar Brajkovi Suradnici: Stjepan Kostelac, gradona elnik Grada Oto ca, Mario Kostelac (Gradsko poglavarstvo grada Oto ca), Irena Bani (Turisti ka zajednica grada Oto ca)

Mjesto Sinac se nalazi na jugozapadu Gackoga polja. Uokvireno je brdom Goda a sa sjeveroisto ne strane, koje vu e podrijetlo svoga naziva iz starolitavskog naziva «*gude*», što zna i šuma, i s druge strane rijekom Gackom, ije ime, smatraju neki, dolazi od staroslavenske imenice «*gat*», što zna i jaz, dubina.

Sinac se u pisanim izvorima spominje 1408. g. pod nazivom *villa Synacz*, no naselje je svakako nekoliko stolje a starije. U popisu frankopanskih imanja iz 1300. g. bilježi se kao posjed Obrvrše. To Obrvrše obuhva alo je zemljište oko izvora Gacke (danas zvano Vrilo) sve do Prozora i Zalužnice. Upravo na tom podru ju su nešto kasnije u povijesnim listinama zapisana sela Kamenik, dvije Ljutice, Samostac, *Sinac* i Zalug Mali i Veliki (danas Zalužnica).

No, nije prostor Sinca naseljen tek od srednjega vijeka, ovjek tu boravi od svoje duboke pretpovijesti. Tragovi paleolitskoga lovca prona eni su u nedalekoj spilji Pe ina u Leš u, a datiraju od pred 10.000 g. u vrijeme mezolitika (prijelaza iz starijega u mla e kameno doba). Tako er se u neposrednoj blizini Sinca na sjevernoj strani Goda e nalazi jama Bezdanja a, jedna od najve ih nekropola tzv. protoilira, plemena iz 14. st. pr. Kr. koja prethode kasnijim Ilirima, odnosno Japodima, ljudima koji su pripitomili neke od životinja, prihvatili sjedila ki na in života i po eli se baviti ratarstvom. Teku e vode nisu imali, najbliža im je bila Gacka u Sincu, pa je veoma vjerojatno da su živjeli na obroncima Goda e uz Gacku.

Iz vremena Japoda (od 9. st. pr. Kr.), na uzvisinama Goda e i brda Koren ubicirano je nekoliko japodskih gradina, nedovoljno istraženih, a iz vremena rimske vladavine u Sincu prona ena su dva spomenika poganskome bogu Mitri. Jedno svetište isklesano u živoj stijeni Goda e je i danas *in situ*, dok je kamena plo a s reljefom toga boga pohranjena u Arheološkom muzeju u Zagrebu, što govori da je u rimsko vrijeme Sinac bio dosta napu en. Upravo za vrijeme rimske vlasti, Sinac postaje prometno zna ajno mjesto. Rimska cesta, koja je vodila od Senie (Senja) preko Arupiuma (Oto ca) prema Dalmaciji, granala se na Špilni kome polju, a jedan krak je upravo preko Sinca, Ramljana i anka vodio na Krbavu, te odatle prema Siscii (Sisku).

U ranome srednjem vijeku Sinac se nalazio na isto nim granicama pokrajine Gacke, kojom je vladao knez Borna, prvi hrvatski knez koji je proširio svoju vlast na Dalmaciju i Liburniju i time postavio temelje srednjovjekovne hrvatske države. Iza 12. stolje a pripada u posjede knezova Kr kih (kasnije nazvanih Frankopani), sve do uspostave Vojne granice kada potpada pod upravu Carske komore u Grazu.

Turskim i martološkim prodiranjima iz Bosne Sinac je, kao i druga naselja u Gackoj, postao nesigurno podru je. Ljudi se iseljavaju i te seobe definitivno završavaju 1527. g. Selo je ostalo pusto. Nije bilo nikada u turskoj vlasti, ali je u biti bilo «ni ija zemlja», jer je granica s Turskom tekla tek nešto isto nije od Sinca. Ponovo je napu eno 1690. g. u planiranome naseljavanju opustjelih prostora Gacke, Like i Krbave.

Pove anjem vjerni koga puka 1707. g. podignuta je kapela sv. Ilije, da bi 1842. bila sagra ena prekrasna barokna crkva posve ena sv. Iliji Gromovniku. Dan patrona Sinca se obilježava 20. srpnja, a Sinac tada postaje jedno od ve ih prosteništa u Gackoj.

Snažan gospodarski zna aj koji je Sinac imao u srednjem vijeku i kasnije može zahvaliti upravo rijeci Gacki i njenim mlinicama. Plemstvo je mlinice gradilo, njima nadarivalo samostane i crkve, poklanjalo za zasluge ili ih samo koristilo.

Milan Kranjčević

The village of Sinac is located in the southwest of the Gacko Polje Valley. In the northeast Sinac borders on Mount Godača, whose name comes from the Old Lithuanian word *gude*, meaning forest, and on the Gacka River, whose name has its origin in the Old Slavic noun *gat*, which means chasm, depth.

In written sources Sinac was mentioned as *villa Synacz* in 1408, but the settlement is undoubtedly some centuries older. It was noted as the Obvršje Estate in the landed properties of the Frankopan family listed in 1300. The Obvršje Estate comprised lots around the source of the Gacka River (today known as Vrilo) up to Prozor and Zalužnica. This was the exact location of the villages of Kamenik, two Ljuticas, Samostac, *Sinac*, and Zalug Mali and Zalug Veliki (today known as Zalužnica).

However, the area of Sinac was colonized not only in the Middle Ages, but also as early as in the prehistoric period. Traces of Paleolithic hunters were found in the not so distant cave of Pešina in Lešće, dating as far back as 10,000 years ago, from the age of Mesolithic (the transition period of the Stone Age intermediate between the Paleolithic and the Neolithic periods). The pit Bezdanjača, one of the largest necropolises of the so-called Proto-Illyrians, is located on the northern slope of Mount Godača, in the near vicinity of Sinac. The Proto-Illyrians, a tribe from the 14th century B.C., were forefathers of the later Illyrians, or Iapodes, the people who domesticated some animals, adopted a sedentary way of life, and started farming the land. Since they had no running water, and the Gacka River was nearest to them in Sinac, they very likely lived on the slopes of Mount Godača near the Gacka River.

Although they have not yet been sufficiently researched, there are some ruins of Iapodic settlements left on the elevations of Mount Godača and Mount Koren that belong to the times of the Iapodes (the 9th century B.C.). Two monuments dedicated to Mitra, a pagan god, dating from the Roman Empire, were found in Sinac. A shrine carved in a solid rock has remained *in situ* to this very day, and a stone slab with a Mitra relief is kept in the Archeological Museum in Zagreb. These are proofs that Sinac was heavily populated in the Roman times as well. Under the Roman rule the traffic importance of Sinac increased. The Roman road leading from Senia (Senj) across Arupium (Otočac) to Dalmatia branched out in the Špilniko Polje Valley. One of its branches led to Krbava just via Sinac, Ramljani and Čanak, and from that point to Siscia (Sisak).

In the Early Middle Ages Sinac was situated on the eastern border of the province of Gacka, which was then ruled by Prince Borna, the first Croatian prince. He extended his power to Dalmatia and Liburnia, thus laying the foundations of the medieval Croatian state. After the 12th century Sinac became the property of the Princes of Krk (later known as the Frankopans), and was ruled by them until the formation of the Croatian Military Border. From that moment on it was under administrative authority of the Imperial Chamber in Graz.

In the times of Turk and irregular border-corps invasions coming from Bosnia, Sinac and other Gacka settlements became very perilous spots, and people started to emigrate. These movements of people finally ended in 1527 when the village was left deserted. It never came under Turkish rule, but was in fact a “no man's land” since the border with Turkey was only somewhat eastern of Sinac. It was reinhabited in 1690 during the process of planned colonization of deserted regions of Gacka, Lika, and Krbava. The number of flock increased, and the Chapel of St. Elias was built for them in 1707. A beautiful baroque church consecrated to St. Elias the Lightning-Wielder was built in 1842, when Sinac became one of the most significant parish fete sites of the Gacka Region. The day of the patron saint of Sinac is celebrated on 20 July.

Economically, Sinac was a very important place due to the Gacka River and its numerous water mills. In the Middle Ages water mills were of considerable economic importance. Nobles built them, using them themselves, or donating them for merits. Monasteries and churches were endowed with them as well.

Milan Kranjčević

Informacije:

TURISTI KA ZAJEDNICA GRADA OTOČACA

Trg dr. Franje Tuđmana bb, 53220 Otočac

tel./fax. 053 771 603

e-mail: tzg-otocca@gs.htnet.hr; www.tz-otocac.hr

Za posjet, razgledavanje i pokazivanje mljevenja žitarica, stupanja sukna i valjanja biljaca
najava mlinaru Josipu Štimcu - vrilo Klanac, Sinac 16, tel. 053 787 408

IMPRESUM

Nakladnik: Turisti ka zajednica Grada Oto ca

Za nakladnika: Irena Bani

Autori teksta: Ana Mlinar, Milan Kranj evi , Jadranka Prša

Fotografije: Ana Mlinar, Saša Pjani , Tomislav Tonkovi

LOKI SERVICE Oto ac, arhiv TZG Oto ca

Lektura: Manja Kostelac-Gomer i

Prijevodi: POLIGLOT d.o.o. Zagreb

Grafi ko oblikovanje: LOKI SERVICE Oto ac

Tisak: Tiskara KRINEN d.o.o. Zagreb

Stru nom suradnjom, ustupljenom gra om ili pisanjem, projekt obogatile:

Ana Mlinar, prof. etnolog., Ksenija Petri , dipl. ing. arh. (Konzervatorski odjel u Zagrebu)

Svjetlana Jovi , dipl. ing. arh (APIS d.o.o. Zagreb).

Stjepan Kostelac, gradona elnik Grada Oto ca, *bio je svekolika organizacijska i finansijska podrška.*

Stalnom potporom, Sre ko Žubrini , predsjednik Turisti ke zajednice Grada Oto ca, zaslužan je i za ovo izdanje.

POSEBNA ZAHVALA

Donacijom u 2003. godini - STVARAJMO ZAJEDNO ovo izdanje omogu ila:

Zagreba ka banka

Podaci prikupljeni u ovoj brošuri plod su rada ekipe stru njaka i entuzijasta na projektu *Obnova i zaštita tradicijskih objekata na vrilima Gacke*, s ciljem promicanja kulturnih vrijednosti, kvalitete i sadržaja turisti ke ponude, te obnove i ure enja naslije enih dobara. Tijekom dužeg razdoblja o ekuje se revitalizacija u skladu s održivim razvojem cijele Gacke doline. Pri tome se posebno vodi ra una o kapacitetu podnošljivosti, s ciljem o uvanja prirodnih vrijednosti, graditeljstva, obrta, umjetnosti, te op enito vrijednosti tradicijske duhovne i materijalne kulture.